

การทำเหมืองแร่

บริหาร สุวัฒน์ธนะ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ย

แม้ความเป็นศูนย์กลางการทำเหมืองแร่**ดีบุก** สินค้าส่งออกอันดับต้นๆ ของไทยมานานกว่าสามร้อยปีจะสิ้นสุดลงไปแล้ว(ประมาณปี พ.ศ.2530) แต่บ่ไม่มีสิ่งที่เป็นแก่นสารหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน(พ.ศ.2551) แล้วก็ตามๆ แต่ประวัติศาสตร์การก่อสร้างตัวของ**เกาะภูเก็ต** ขึ้นมาจากทรัพยากรในดินนี้ก็คือสมบัติทางความรู้ที่มีค่ามากตลอดไป โดยเฉพาะในทาง**เศรษฐกิจ** เทคโนโลยี การปกครองและการต่างประเทศเท่านั้น หากรวมถึงประวัติศาสตร์ของแถบถิ่น วิถีชีวิตจิตใจ และธรรมชาติศึกษาที่มีคุณค่าด้วย

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวถึง **เมืองตะกั่วถลุง** หนึ่งในบริวารเมืองสิบสองนักษัตรของนครศรีธรรมราชโบราณนั้น หมายถึงเมืองถลุงหรือภูเก็ตเป็นแหล่งผลิต**ดีบุก**(แต่เดิมชาวพื้นเมืองรู้จักดีบุกว่าเป็น **โ ตะกั่วดำ**)มานับพันปีแล้ว ย

จากหลักฐานที่ปรากฏ การทำ**เหมืองแร่ในภูเก็ต**เริ่มมีมาแต่ในปี 2069 สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถแห่งกรุงศรีอยุธยา ก่อนหน้านั้นไม่นานโปรตุเกสยึดครองเมืองท่ามะละกาเป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค**เอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ถึงปี 2126 จึงเข้ามาตั้งห้างค้า**แร่ดีบุก**ในเมืองถลุง ย

ย

ปี 2169 ดัตช์มีอิทธิพลบนเกาะชวา ส่งผลให้พระเจ้าทรงธรรมยอมทำสัญญาให้ดัตช์ผูกขาดการรับซื้อแร่ดีบุกที่ถลุงย พอถึงปี 2210 ชาวถลุงลุกขึ้นสู้การกดขี่ของพวกดัตช์และขับไล่ไปจากเกาะย ปี 2228 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงให้ฝรั่งเศสมาตั้งห้างผูกขาดการค้าแร่ดีบุกขึ้นบนเกาะอีกครั้ง แต่ได้ยกเลิกไปในสมัยสมเด็จพระเพทราชา(2231-2246)ซึ่งทรงตัดความสัมพันธ์กับฝรั่งเศส

ปี 2315 กัปตันฟรานซิส ไลท์ ชาวอังกฤษเข้ามาตั้งสถานีการค้าที่บ้านท่าเรือ มีความสนิทสนมเป็นอันดีกับเจ้าเมืองถลุงย ปี 2367 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองที่บ้านท่าเรือขึ้นใหม่หลังจากร้างไปแต่ครั้งศึกถลุงครั้งที่ 2 (2352) ช่วงเวลานั้นได้มีการพบสายแร่ที่บ้านเกิดโฮ(กะทู้) และต่อมาที่บ้านทุ่งคา(อำเภอเมืองในปัจจุบัน)ย ถึงปี 2368 ไทยทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับอังกฤษส่งผลให้เกิดการค้าขายโดยตรงกับเมืองท่าต่างๆ ในแหลมมลายู คือ ปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ ทำให้กิจการเหมืองแร่เจริญขึ้น มีชาวจีนอพยพเข้ามาทำเหมืองมากขึ้น ขณะนั้น การขุดแร่ดีบุกใช้วิธีการ **ร่อนแร่** ด้วยเครื่องมือง่ายๆ ตามแม่น้ำลำธาร ผู้ที่มีทุนรอนจะทำเหมืองแล่นหรือเหมืองคราโดยอาศัยพลังน้ำพัดหลายดินบริเวณที่ราบควนเขา

การขุดแร่ด้วยกำลังคนและเครื่องมือนอกจากที่กล่าวมาแล้ว ในสมัยนั้นยังมีการทำเหมืองรูหรือเหมืองปล่องด้วยการขุดเข้าไปในชั้นดินและหินผุดตามสายแร่บริเวณชายเขา เหมืองหาบจะใช้แรงคนอย่างน้อย 100 คนทำการเป็นบริเวณกว้าง เหมืองเจาะเงินเป็นวิธีการทำกับพื้นที่มีสายแร่ที่เป็นหิน

ปี 2404 ตั้งภูเก็ตเป็นหัวเมืองขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ อันเนื่องจากการขยายตัวของการทำเหมืองแร่ ถลุงกลายเป็นเมืองบริวารของภูเก็ต รัฐบาลเริ่มใช้วิธีเก็บภาษีอากรแบบ **โ หมาเมือง** ย ในปี 2410 และ 2419 ได้เกิดจลาจลระหว่างกลุ่มคนจีนเหมืองรวมพวกกันเป็น **โ อั้งยี่** อันเนื่องมาจากการแย่งชิงสายน้ำลำรางแร่ ประกอบกับรายได้ของผู้ใช้แรงงานที่ลดลงอันเนื่องมาจากการระบบ **โ หมาเมือง** และราคาแร่ดีบุกตกต่ำ

ปี 2431 มีการนำวิธีการทำเหมืองฉีดจากทางมลายูเข้ามา ซึ่งจะต้องใช้พื้นที่ป่าเขาและธารน้ำเป็นบริเวณกว้าง ปี 2444 มีการตราพระราชบัญญัติเหมืองแร่ขึ้นเป็นครั้งแรก ยินยอมให้ชาวตะวันตกเข้ามาทำเหมืองแร่ได้ ชาวตะวันตกและนายเหมืองจากป็นั้งจึงย้ายมาทำเหมืองในภูเก็ตมากขึ้นเพราะดีบุกทางมลายูลดลง ย อังกฤษเข้ามาตั้งธนาคารชาร์เตอร์ดเพื่อบริการทางการเงินแก่กิจการเหมืองแร่ของต่างชาติในปี 2449

ปี 2450 ในสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์(คอซิมบี๊ ณ ระนอง)เป็นเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตย เอ็ดเวิร์ด โรมัส ไมล์ นายเรือชาวออสเตรเลีย ตั้งบริษัททุกาศยาเบอร์ซันเริ่มการทำ**เหมืองเรือขุด**ที่อำเภอทุ่งคา ถือเป็น**การทำเหมือง**ทางทะเลด้วยเรือขุดแร่เป็นครั้งแรกของโลก ซึ่งต่อมาได้ดัดแปลงไปใช้บนบกด้วยการทำเหมืองเรือขุดนี้ต้องลงทุนสูงและดำเนินการในแหล่งลานแร่ที่ราบขนาดกว้างใหญ่ ต่อมาได้มีการตั้งบริษัทเรือขุดแร่ขึ้นมาอีกหลายแห่ง ย

ปี 2473 ได้มีการเปิด **โ หมาเมืองเจ้าฟ้า** ซึ่งเป็นเหมืองสูบแห่งแรกในเมืองไทย เป็นการทำเหมืองในบริเวณพื้นที่ราบกว้างมาก ใช้เครื่องจักรอุปกรณ์และยานพาหนะหลายชนิด ขุดคลองทำท่าขน สร้างรางภูเขานานใหญ่

ปี 2490 บริษัทเดินอากาศไทยเปิดเส้นทางการบินจากกรุงเทพฯ สู่วุฒิวัด สัตถุณยานแห่งธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มปรากฏ

ปี 2506 ชาวภูเก็ตเริ่มทำเหมืองแร่เปลี่ยนแบบเรือชุดแร่ ใช้เรือขนาดเล็กหรือแพไม้ไผ่ ส่งคนดำน้ำลงไปตักดินบนแร่ใต้ท้องทะเลความลึกประมาณ 15 เมตรขึ้นมาล้างไปล้างที่ชายหาด ต่อมาราวปี 2524 ผู้ประกอบการที่มีทุนทรัพย์ได้สร้างแพเหล็ก ใช้สวานเจาะและสูบน้ำคนดำแร่

ปี 2510 สะพานสารสินเชื่อมแผ่นดินฝั่งจังหวัดพังงากับเกาะภูเก็ตบริเวณช่องปากพระเปิดไชย โรงแรมเพื่อการท่องเที่ยวเริ่มสร้าง

ปี 2511 บริษัทเท็มโก้ ขอเปิดทำเหมืองแร่ทางทะเล แต่ชาวภูเก็ตคัดค้าน

ปี 2516 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(อ.ส.ท. ปัจจุบันคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย-ททท.) เข้ามาวางแผนหลักเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต

ปี 2518 รัฐบาลยกเลิกประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ทั้งหมด เกิดชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต

ปี 2529 เกิดกรณี โ ทแทนทาลัมโ ประชาชนส่วนใหญ่ในภูเก็ตคัดค้านการสร้างโรงงานถลุงแร่อย่างรุนแรง ปิดฉากการทำเหมืองแร่ เปิดยุคการท่องเที่ยวของภูเก็ตกลางปี 2551 โครงการ [พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภูเก็ต](#) 400 ไร่ ที่อำเภอกะทู้ ระยะที่ 1 แล้วเสร็จเปิดดำเนินการได้อย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.